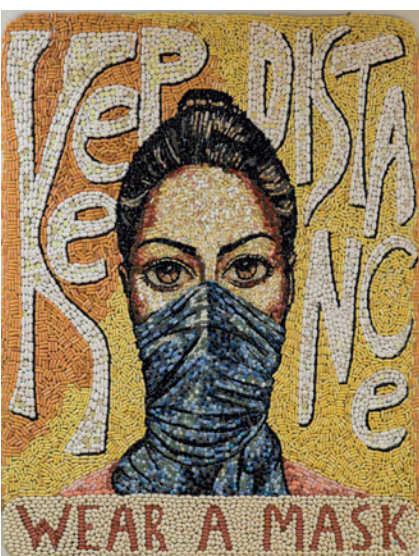

Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (194)

Φαρμάκι μέσα μου γλυκόπικρο: αναδιφώντας την ιστορία των φαρμακείων στο Ρέθυμνο

Την περασμένη Τετάρτη 8 Δεκεμβρίου οι «Ημέρες Ρεθύμνου 2021» πραγματοποιήσαν εκδήλωση αφιερωμένη στο φάρμακο και στα φαρμακεία του Ρεθύμνου. Είχε προηγηθεί η έκθεση της γιατρού Ελένης Ιωαννίδου, με ψηφιδωτά από ληγμένα φάρμακα και τον τίτλο «Χάπι end» στο Σπίτι του Πολιτισμού, η οποία θα διαρκέσει για λίγο ακόμα, μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου.

«Επιδημία είναι, θα περάσει». Στη συνέχεια ο πρόεδρος του Φαρμακευτικού Συλλόγου Κώστας Βαριάμπασης χαιρέτισε την εκδήλωση, προσκομίζοντας σχετικά με το θέμα ιστορικά τεκμήρια, όπως το βιβλίο συνεδριάσεων του Συλλόγου.

Η εκδήλωση ξεκίνησε με την ξενάγηση που έκανα με θέμα τα ιστορικά φαρμακεία της πόλης, στην οποία θα αναφερθώ παρακάτω. Ακολούθησε επίσκεψη στην έκθεση της Ελένης Ιωαννίδου και εκδήλωση στην αίθουσα του Σπιτιού του Πολιτισμού. Αρχικά ο διευθυντής των «Ημερών Ρεθύμνου» Θωμάς Κρεβετζάκης έκανε ομιλία-προβολή με θέμα

Ακολούθησε ομιλία-προβολή του ιστορικού ερευνητή Μάνου Γοργοράπη, με θέμα «Φαρμακεία του Ρεθύμνου». Ήταν μια αναλυτική παρουσίαση της ιστορίας της φαρμακευτικής αγωγής στο Ρέθυμνο, η οποία, διευρυμένη, αξίζει να εκδοθεί αυτοτελώς, με χορηγία, ελπίζω, του Φαρμακευτικού Συλλόγου. Άλλωστε, από τους λίγους οικονομικούς τομείς που ευνοήθηκαν από την πανδημία είναι ο φαρμακευτικός...

Αφού ευχαριστήσω την Κατερίνα Τσακάλη, για τις όμορφες φωτογραφίες που αισθητοποιούν τις σημερινές «Αναδιφώσεις», θα αναφέρω ότι η ξενάγησή μου ξεκίνησε από το μόνο εναπομείναν ιστορικό φαρμακείο της πόλης, εκείνο της **οικογένειας Κούνουπα**. Για όσους σπεύσουν να διαμαρτυρηθούν, διευκρινίζω ότι ο όρος «ιστορικά» που χρησιμοποιώ, αναφέρεται σε χρονικό εύρος τουλάχιστον ενός αιώνα. Καλό είναι κάποτε να σταματήσουμε να τον χρησιμοποιούμε για εγχειρήματα τριών και τεσσάρων δεκαετιών ή και λιγότερων, γιατί τον ευτελίζουμε. Όσοι έχουν επισκεφθεί ευρωπαϊκές χώρες, αντιλαμβάνονται ασφαλώς τι εννοώ.

Η απασχόληση της οικογένειας Κούνουπα με τα φάρμακα ξεκίνησε επίσημα το 1908, όταν ο Ιωάννης απέσπασε από την Κρητική Πολιτεία άδεια εξάσκησης επαγγέλματος, την οποία χρησιμοποίησε εργαζόμενος αρχικά στο φαρμακείο **Ευάγγελου Βενετάκη**. Να σημειώσουμε ότι την ίδια χρονική περίοδο το επάγγελμα εξασκούσαν επίσημα στην επαρχία του Ρεθύμνου ο **Γεώργιος Μαθιουδάκης** στο Σπήλι και ο **Βασίλειος Ρολόγης** στο Νεφς Αμάρι.

Πολύ νωρίς αι ύστερα από αφαίρεση της άδειας την περίοδο του διχασμού, αφού ο Ι. Κούνουπας ήταν ταγμένος αναφανδόν με τον Ελευθέριο Βενιζέλο (καβίδικός Βενιζέλος), στράφηκε στο γενικό εμπόριο, από το οποίο, ως πιο προσοδοφόρο, αποκολλήθηκε μόλις το 1925, οπότε επέστρεψε στην φαρμακευτική. Το έργο του συνεχίσαν ο γνωστός μέχρι σχεδόν τις μέρες μας Ανδρέας Κούνουπας, για λίγο ο γιος του Γιάννης, ο οποίος συνέχισε στην Αθήνα, και ο εγγονός του και συνονόματος Ανδρέας.

Εξυπακούεται ότι το κατάστημα εξάσκησης του επαγγέλματος άλλαξε πολλές φορές, από την Αρκαδίου και τη Μικρή Αγορά, μέχρι τη γωνία Τσαγρή-Μανιουδάκη και το σημερινό ιδιόκτητο, στο οποίο στεγάζεται από το 1964. Να σημειώσουμε εδώ μια σύμπτωση (!), ότι δηλαδή συμβολαιογραφικό έγγραφο με 1643 συντάσσεται στη σπετσοναρία (φαρμακείο της περιόδου της Βενετοκρατίας) του **Τζουάννε Κουνουπή!**

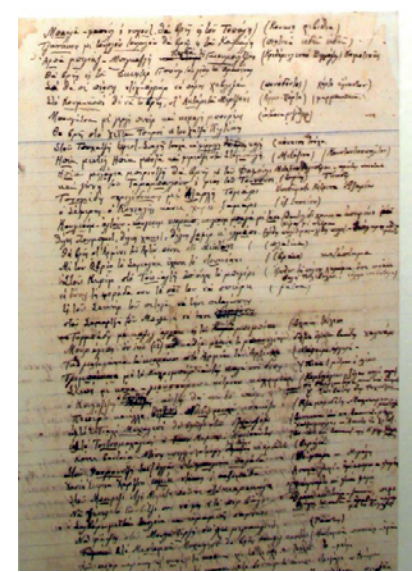

Μετά από μία ιστορική αναφορά από τον νεότερο Ανδρέα, ο οποίος μας επέδειξε ιστορικό υλικό, συνεχίσαμε σ' εκείνο του **Ευάγγελου Νησιανάκη** στην οδό Αρκαδίου. Εκείνος ξεκίνησε αρχικά ως χημικός και στη συνέχεια ως φαρμακοποιός το 1929, διατελώντας επιφανής πολίτης του Ρεθύμνου, ως πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου αλλά και του Συνδέσμου προς Διάδοσιν Καλών Τεχνών (Ωδείου) επί τρεις σχεδόν δεκαετίες.

Στον ίδιο δρόμο, κοντά στην Άμμος Πόρτα, είχε δραστηριοποιηθεί επί Κρητικής Πολιτείας ο γιατρός και φαρμακοποιός **Στυλιανός Μανουσέλης** (εικόνα). Εδώ μιλήσαμε και για τον γιατρό και ανεπίσημο φαρμακοποιό **Σταμάτη Ρολόγη**, τα φάρμακα του οποίου αφορούσαν περισσότερο τη φυματίωση και τα αφροδίσια νοσήματα. Μιλήσαμε επίσης για το φαρμακείο του **Δημοτικού Νοσοκομείου** (σήμερα Σχολή Χωροφυλακής).

Δεν μπορούσαμε να μην αναφερθούμε σ' ένα ιστορικό (από το 1740 τουλάχιστον) αχτάρικο (βοτανοπώλειο - μαντζουνάδικο) της πόλης, εκείνο του Τουρκορεθιμίου **Μερτζάνη**, για το οποίο η γνωστή έμμετρη διαφήμισή που εκτίθεται στο Λαογραφικό Μουσείο αναφέρει μεταξύ άλλων: «Σα θα σε πιάσει ντιχ αγρίρι (πινόδοστο), να πάρεις χαφλιζάνι (μπαχαρικό συγγενές του τζίντζερ), στο Κουμ Καπί (συνοικία δυτικά Πύλη Άμμου) θε να το βρεις, στ' αχτάρη (μυροπώλη, βοτανοπώλη) του Μερτζάνη».

Παρακάτω, στην οδό Σουλίου, αναφερθήκαμε στο τελευταίο αχτάρικο της πόλης, που το προλάβουμε οι παλιότεροι, του **Δημήτρη Κοντογιάννη** (εικόνα) και του γιου του Παναγιώτη. Μιλήσαμε επίσης για το επίσης αχτάρικο του **Ζεκις Μπουραμπουτάκη** στον διπλανό Πλάτανο, στο Σείταν Τσαρσί, στο οποίο έχουν αναφερθεί τόσο ο Παντελής Πρεβελάκης, όσο και αναλυτικότερα η Μαρία Τσιριμονάκη στο βιβλίο της «Εκείνοι που έφυγαν-εκείνοι που ήρθαν». Εδώ μας δόθηκε η ευκαιρία να αναφερθούμε και στη θαυματουργή αλοιφή εγκαυμάτων του **Δημητρου** και της **Μαρτίτσας Τζέτζου**.

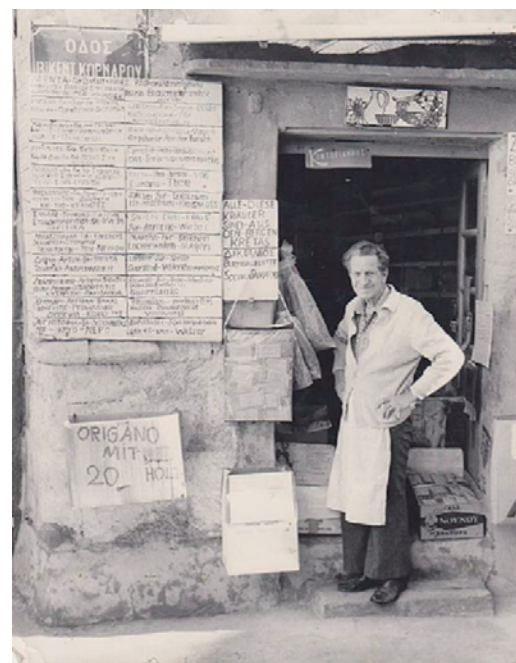
Για τους αναγνώστες θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι το «χαφλιζάνι» είναι φυτό συγγενικό του τζίντζερ και αποτελεί μέχρι σήμερα στις μουσουλμανικές κοινωνίες βασικό συστατικό του αφεψήματος με το όνομα «καϊνάρη». Μπορούμε να το φτιάξουμε με τριμμένο τζίντζερ, φασκομηλιά, μαλοτίρα, γαρίφαλα, κομματάκια ξεραμένης πορτοκαλόφλουδας, κανέλα, πιπέρι, μοσχοκάρυδο και κάρδαμο. Το γλυκαίνουμε με μέλι και το πασπαλίζουμε με τριμμένη καρυδόψυχα. Το βραστάει αυτό προσφέρεται μέχρι σήμερα και στα καφενεία της Λέσβου και γνωρίζω από τη Σάμο ότι προσφέρονταν αγιστό στα καφενεία της δωρεάν τις πολύ κρύες ημέρες του χειμώνα, κατά τις οποίες οι αγρότες δεν μπορούσαν να εργαστούν στα χωράφια τους.

Η επόμενη στάση μας πραγματοποιήθηκε ανατολικά της οικίας Δρανδάκη, στο παλιότερο φαρμακείο του φαρμακοποιού **Θεοδοσίου Σαουστάου** (εικόνα έτους 1900) και, από το 1923 που πέθανε μέχρι το 1947, του αδελφού του και ιατρού **Γεωργίου**, που αποκλήθηκε ευλόγως «Ανάργυρος». Παρακάτω κοντοσταθήκαμε στο κτήριο που στεγάξε το φαρμακείο **Μιχαήλ Σταυρίδη** της περιόδου 1936-1954 στη γρότα της Χατζηγηροράκη και μιλήσαμε και για εκείνο του εκεί δίπλα **Νοσοκομείου της Χριστιανικής Κοινότητας** Ρεθύμνου κατά τον 19ο αιώνα.

Πιστεύω ότι παρά το ψύχος, και μάλιστα στο στενάκι το οποίο οι παλιοί Ρεθεμνιώτες θυμούνται ότι ήταν φημισμένο ότι είχε το δριμύτερο της πόλης, οι συμμετέχοντες δεν το μετάνιωσαν. Από την πλευρά μας προσπαθήσαμε να τους προσφέρουμε έγκυρη ιστορική γνώση και να τους αποχρησίωσουμε με κάποια καλούδια, για τη βιβλιοθήκη

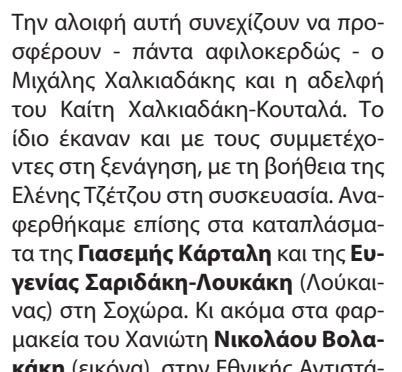
Όσο για την εκδήλωση ήταν εξαιρετική, από τις καλύτερες στο είδος της και τη διαπίστωση αυτή δεν μετριάζει σε τίποτα ο μικρός αριθμός όσων την παρακολούθησαν. Πρέπει επίσης να ευχαριστήσουμε θερμά την Ελένη Ιωαννίδου τόσο για τα ψηφιδωτά της όσο και για τα γεγονότα ότι σε ημέρες πένθους για την οικογένειά της δέχτηκε να παραστεί και να μας ξεναγήσει. Οφειλόμενες είναι οι ευχαριστίες και στο προσωπικό του «Σπιτιού του Πολιτισμού» που με υπομονή και επαγγελματισμό μάς έλεγξε όλους ανεξαιρέτως αν είμαστε εμβολιασμένοι, ώστε να μπορέσουμε να περάσουμε με ασφάλεια στην έκθεση και στη αίθουσα για τα περαιτέρω.

και για το δέρμα τους. Φροντίσαμε επίσης να κάνουμε ευχάριστη την παραμονή τους, τόσο με σχετικά ανέκδοτα εποχής από τον αστειρευτο Τάσο Κόλλια, όσο και με βίντεο ο Μάνος Γοργοράπη, με τον Θ. Βέγγο φαρμακοποιό.

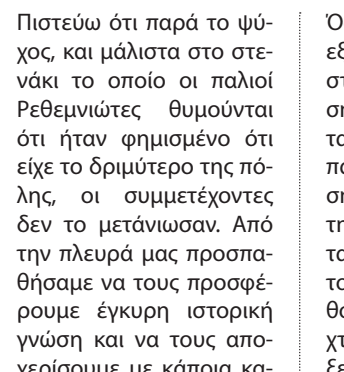
Την αλοιφή αυτή συνεχίζουν να προσφέρουν - πάντα αφιλοκερδώς - ο Μιχάλης Χαλκιαδάκης και η αδελφή του Καίτη Χαλκιαδάκη-Κουταλά. Το ίδιο έκαναν και με τους συμμετέχοντες στη ξενάγηση, με τη βοήθεια της Ελένης Τζέτζου στη συσκευασία. Αναφερθήκαμε επίσης στα καταπλάσματα της **Γιασεμής Κάρταλη** και της **Ευγενίας Σαριδάκη-Λουκάκη** (Λούκαινας) στη Σοχώρα. Κι ακόμα στα φαρμακεία του Χανιώτη **Νικολάου Βολακάκη** (εικόνα), στην Εθνικής Αντιστάσεως, και του πολύ παλιότερου **Ευάγγελου Βενετάκη**, στον Πλάτανο. Από αυτό ακριβώς το φαρμακείο, που λειτουργούσε από την αρχή της Κρητικής Πολιτείας, είχαμε ξεκινήσει την ξενάγησή μας, αφού σ' αυτό είχε πρωτοεξασκήσει το επάγγελμα του φαρμακοποιού ο Ιωάννης Κούνουπας.

Το βιβλίο «Αναδιφώντας το χθες (194)» είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του συγγραφέα.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031

Το βιβλίο «Αναδιφώντας το χθες (194)» είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του συγγραφέα.

Το βιβλίο «Αναδιφώντας το χθες (194)» είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του συγγραφέα.